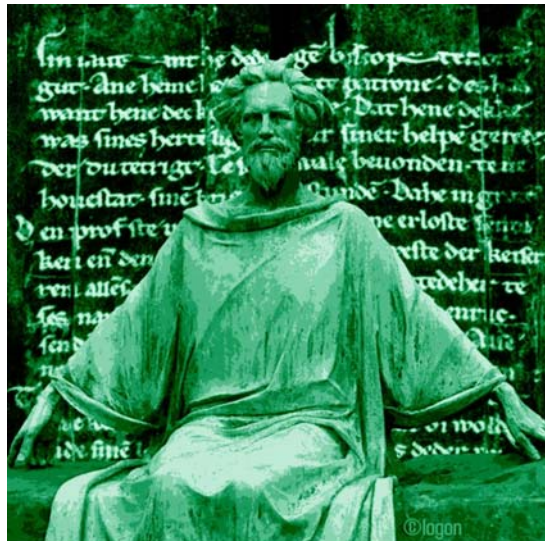

Hesselse Ka.l

Tèedschriif va

Veldeke Hasselt vzw

**Veriéneging virre bescherreming, behaag
èn premeuse van 't Hessels**

Vejerde joargank - okteuber 2011

Nummereu 13

COLOFON

Voorzitter : Marco Clerinx

Ondervoorzitter : Leo Schruers

Secretaris : Monique Cox

Penningmeester: Daniëlle Putzeys

Zetel vzw: Abraham Orteliuslaan 4, 3500 HASSELT

Redactiecomité: Monique Cox

Gerda Sas

Leo Schruers

Xavier Staelens

Marco Clerinx

Hessels-taalkundig advies: Xavier Staelens

Hesselse spelling: Marco Clerinx

Eindredactie en lay-out: Gerda Sas

Email: veldeke.hasselt@gmail.com

Website: www.veldekehasselt.be

Drukkerij Aerts, Hasselt

V.u.: Marco Clerinx, Sasput 6, 3500 Sint-Lambrechts-Herk

Alleen de auteur is verantwoordelijk voor zijn bijdrage. Overname is slechts mogelijk na voorafgaande toestemming van de auteur en de redactie.

Hesselse Ka.l

Tèedschriif va

**Veldeke Hasselt vzw,
Veriéneging virre bescherreming, behaag èn
premeuse van 't Hessels**

Vejerde joargank - okteuber 2011 - nummereu 13

Everziech

Everziech.....	1
Wieërdsje vanne veerzitter.....	2
Harie spriek.....	3
Stadshasselts en "Boerenhasselts".....	5
't Krèèmke.....	16
Aa Hesselse wieërd.....	17
Tââlkroenkels: Ongeníéd beziek.....	18
Keukresep: Hesselse zjenevergrog.....	19
Lejfden ès	20

Wieërdsje vanne veerzitter

Dag bèsde minsen allemoal,

De zeumer ès wirremal verbèè, 't ès te zègge ejt wa ze zeumer níeme, ma èn feèten ejt bè mieër wâter as zon. Noa rieërienk kim zonneschèèn, zoe 't schènt, ma veel zekerder ès ta ter noa'n gróeete vakkanse e néû Hessels joar kim.

Ve zèn ter mar al derèk volle bak tegenâân gegoan bè de spijâle tââlkundig-Hesselse nummereu, dieë néû èn ouer haan hèt. Xavier Staelens, de nestoar vanne Hesselsologie, pak oas mej obb'n wandeling béûten aad-Hasselt, zoeda ve bèt oas egen óéere kunne vasstèlle da ze doa toch wel ewa aners kallen as ènne stad.

De mannejer wèè da ze doa kalle, hèt Xavier bè de naam "Boerenhasselts" (èn tegestèlling tot 't "echte" Hessels) everen dóépvont gehage. Ma mieër wil iech ter ieël ni va verklappe. Lieës zellef mar wa Xavier doa ammoal ever weet te vertèlle. Intressant!

Vaarder vèn dzj'èn deze nummereu nattejerlek nog te gemeenleke onderwerpe wèè Harie spriek, tââlkroenkels, Hessels resepe, lejfden ès, ..., krek wèè dzje da van oas gewiend zèèt.

Nog veel lieës- (èn deze kieër euch stejde-)plezejer,

Marco

Harie spriek

© Stevan

Joenges èn mèdskes toch, wa ne zeumer weur da wirremal, iech hèb hèè èn julie mieër kaa geleen as èn ne slappe wènter! Èn bek wâter ever m'n kneek gekrege, da weur nemíe normââl, 't weur bekans of iech èn't kannââl lozzjeerde ...

Iech zeu mar rap te Klarriskes trèkhâle no de stad. Wèèda dee hèè nog wunden obbe Boelvaar, kojje doa temènste nog ekes nottéú dragen èn de heup ta hin gebede verhieërd zeun wieëre. Het hollep wel ni altèèd, dee vanne Karnevalstouet wete da mar al te goued, ma dzje haad dan toch nog 'n kans vir te probberen 'n kattastreuf aaf te wieëre!

Ma an wieë mut dzje zou 'n tèssekoms op 't hóéchste nivvoo néú goan vroage? Dzje hèt wel nog mèènen ieërbejdjâârdige kollega van hèè-achter, 't Hèèlig Pâterke van Hasselt (egelek ès tieë van Toengere, zèk 't mar ni te hel) èn euch nog oas Livvreuke vanne Kappelstroat, ma 't schènt ta dee twej ni èn 't wieër gèspis-jallezeerd zèn èn hin doa euch offesjeel ni meuge bè mujje. Tsja, da kim ter dus van aije de braaf Klarriskes éút te stad wielt krèège vir hin klóéester im te beun tot appartementen èn nog mieër schuns! Ma gedoan zake krèège

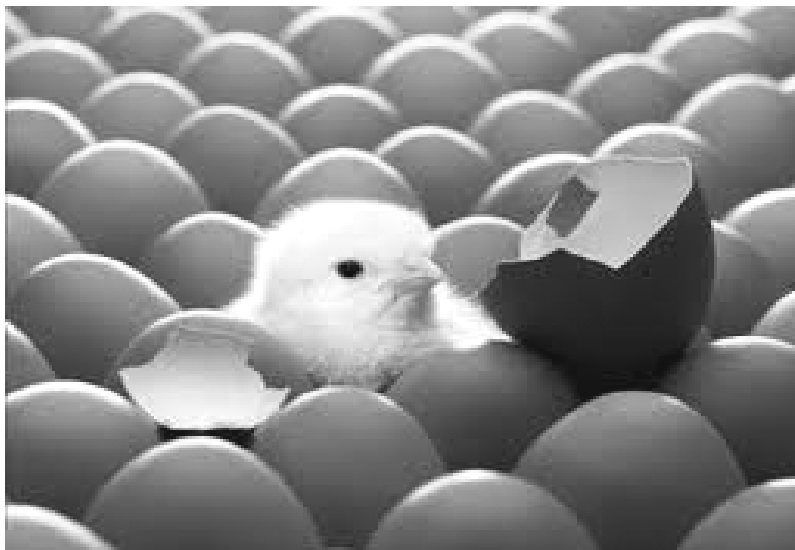

ginne kieër, de werreke zeun al begos zèn èn vir hin kèrreksken obbe Boelvaar stíét het onkréúð al tot op knèèhíégde.

Sic transit gloria mundi*, zeu Bart De Wever zèggen as ‘m nog ‘ns èngewiekeld wielt touen noa ne nach onderhandele zonder rizzeltâat bè dieë bè ze neuke, ma iech vèn ‘t toch mar allemoal tristig. Iech sal meschin èn ‘t vervolleg ewa bieën vir gou wieër, m’n braaf Hesse-lieëren èn Hesseloskes, iech hèb hèè toch nieks aners te douen. Nondedzjé, da ès e gou gedach, joa! Dze kunt op miech rieëkene!

Leo, de bieldeflèèsterieër

(*) Lattèen vir “zou vergíét te aardse gleure”

Stadshasselts en “Boerenhasselts”

Xavier Staelens

Als men spreekt over “Boerenhasselts”, moet men nader bepalen wat men daaronder verstaat. Uit de benaming - die niets denigrerends heeft - blijkt al dat er een verschil bestaat met het dialect van het centrum, van de stad zelf.

In enge zin omvat “Boerenhasselts” het dialect (en varianten ervan) van de gehuchten van de stad Hasselt van vóór de fusie (1977), t.w. Rapertingen, Godsheide en Kiewit. In deze zin lijkt mij de benaming “Boerenhasselts” taalkundig en geografisch correct.

In ruime zin dekt de benaming - in de mond van stedelingen - een grotere lading en verwijst naar de dialecten van de randgemeenten, die na de fusie Groot-Hasselt uitmaken, t.w. Kuringen, Kermt, Spalbeek, Stokrooi, Sint-Lambrechts-Herk, Wimmertingen en Stevoort. De stedeling valt niet over dat onderscheid en noemt alle dialectvarianten van rond de stad “boers” en niet “Boerenhasselts”, want hij is er zich wel van bewust dat dat “boers” geen Hasselts is.

In plaats van een opsomming te geven der karakteristieken van ons Demerlands dialect (Umlaut, rekking, ontronding, oppositie sleeptoon-stoottoon, svarabhakti, mouillering enz., kenmerken die trouwens ook voorkomen in menig ander Limburgs dialect) zal ik trachten de positie te zoeken van het Hasselts als stadsdialect, dat weliswaar bepaalde kenmerken met de omringende dialecten gemeen heeft, maar er zich

in andere gevallen toch weer van onderscheidt, en er zich zelfs van distantieert, en a.h.w. een soort eilandpositie inneemt. Van die eilandpositie is wellicht elke stedeling zich bewust, maar de echte Hasselaar zeker, want in zijn chauvinisme is hij ervan overtuigd dat zijn taal iets unieks is, en dat men buiten de stad “heel anders” praat. Op de taal van de randdorpen kijkt hij met zijn stedelijk meerderwaardigheidscomplex enigszins neer, en hij bestempelt hun taal als boers (bij vele stedelingen geldt het woord boer trouwens nog steeds als schimpwoord).

Ik plaats me nu wel op het traditionele standpunt, m.a.w. ik schets hier de mentaliteit van de echte Hasselaar van ongeveer 50 jaar geleden. Het Hasselts staat ondertussen steeds meer onder druk en ook de “echte” Hasselaar is zeldzamer aan het worden. Maar terug naar ons onderwerp. Als ik met mensen van de omringende gemeenten in contact kom, zeg ik hun soms wel dat ze “Boerenhessels” praten, hetgeen me niet altijd in dank wordt afgenomen en taalkundig gezien ook niet helemaal klopt, want dat het Hasselts verschilt van het “boers” moet ik juist bewijzen, en ik zou dus in tegenspraak zijn met mezelf.

Het verschil tussen wat we nu maar zullen noemen het stedse en het boers belet me nochtans niet dat ik me buiten de stad zonder problemen in mijn stadsdialect kan bewegen, tot de verschillen te opvallend worden en ik zeg: tot hier, verder kan ik niet gaan, nu moet ik overschakelen naar de standaardtaal. Het makkelijkst kan de Hasselaar zich bewegen in westelijke richting: Kuringen, Kermt, Spalbeek (U hoort me de Demer volgen), noordwestelijk tot Stokrooi; ten zuiden gaat het ook nog: in de richting Sint-Truiden niet verder dan Sint-

Lambrechts-Herk (het Alkers wordt door de Hasselaar als bijzonder “plat” aangevoeld en de inwoners gelden als prototype van de boer; in de richting Tongeren tot Wimmertingen (misschien nog een eind verder naar Kortessem toe); in oostelijke richting raakt hij niet verder dan Diepenbeek (Beverst is al iets heel anders); maar ten noorden zit hij al na enkele kilometers vast.

Ikzelf ben woonachtig ten noorden van de stad, achter de kanaalbrug, en stel dagelijks vast hoe de mensen er anders praten dan in het centrum. Toen ik aan het Hasselts woordenboek werkte, kreeg ik ook herhaaldelijk de raad van mijn stadsgenoten “daar achter dat kanaal weg te blijven”. Het dialect van Zonhoven, hoewel het talrijke raakpunten met het Hasselts vertoont, maakt op mij toch de indruk het eerste “Kempisch” dialect te zijn, o.m. door het sterk sonantisch realiseren van de eind-n in meervoudsvormen en werkwoorden (klentern, zilstern), eveneens bij diminutieven bijv. e hön’tn, e mön’tn, vergeleken bij Hasselts hiendsje, miendsje. Nee, een Hasselaar voelt zich - dialectologisch gesproken - meer thuis in Wellen of Borgloon dan in Houthalen of Heusden. Hoe dan ook, bepaalde stedelijke pretenties ten spijt, is Hasselt er niet in geslaagd zijn dialect aan zijn omgeving op te dringen, a.h.w. buiten zijn muren te breken.

Het zal ook duidelijk zijn dat de stedelingen veel minder vertrouwd zijn met landbouwtermen, terwijl andersom de buitenmensen zich minder bedienen van Franse woorden (die dan nog danig verhaspeld worden). Als men nu tot de praktijk overgaat en enkele steedse en niet-steedse klanken tegenover elkaar stelt, wordt het verschil meteen

duidelijk. Het is aan onderhavige verschillen dat de twee “partijen” elkaar ook onmiddellijk herkennen en thuiswijzen.

Ik maak eerst een korte wandeling doorheen het vocalisme (klinkers); over het consonantisme (medeklinkers) is heel wat minder te zeggen.

De lange vocalen zijn het opvallendst in hun verschillen ten opzichte van elkaar.

1. ââ

Het Hasselts steekt af bij zijn omgeving door zijn velare lange â(â): nââ.t (nat), grââ.s (gras), kjâ.ze (kersen): de kjâ.ze zèn nââ.t van 't grââ.s (de kersen zijn nat van het gras)

Buiten de stad is dit oa: de kjoa.ze zèn noa.t van 't groa^e.s

2. a(a)

Het Hasselts kent een lange, gestrekte, palatale aa, die niet de minste neiging tot diftongeren vertoont: zij het die van aa.d (oud), of daa.g (dag), of draan (draaien) of kaar (kar), staar (ster), of haan (handen)

Bij mijn weten komt die in de omgeving niet voor, en is dit ofwel ââ (ââ.d), dââ.g of hâân (handen), ofwel [e] (gerekte e van mes) k[e]r (kar), st[e]r (ster), dr[e]n (draaien), de[e]re (durven).

3. De Hasseltse oa, of ze nu komt uit vroegere ol+d, t, zoals in (h)oa.t (hout), of uit een West-Germaanse â, zoals in stroat (straat), koad (kwaad) avvëkoat

Deze klank vindt buiten zijn muren als tegenhanger altijd oo^e: hoo.^et, stroo^et, koo^ed, avvëkoo^et

4. Een der lange vocalen, waardoor het Hasselts bij dorpsmensen onmiddellijk en in ongunstige zin opvalt, is zijn eu, mediaal en ongeveer gerealiseerd zoals de Nederlandse eu, maar zulke geëffemineerde indruk wekkend, dat het predicaat “fleuen Hesselieër” berucht en gemeengoed is geworden. Hij heeft er zich een rotreputatie door verworven. Vooral in woorden waar deze eu beantwoordt aan het Nederlandse auw/ouw klinkt het bijzonder geaffecteerd: een fleu vreu (een flauwe vrouw), of met sleeptoon in reu. (rauw, ongekookt). Staaf Devreu heette eigenlijk Gustaaf Devroo.

Ook beantwoordend aan de Nederlandse zachtlange oo: beu.ve (boven), steuf (stoof, kachel), enz. Deze eu vertoont andermaal niet de minste neiging om te diftongeren.

Hiertegenover staat dan bij buitenmensen altijd oo: 'n floo vroo, ne flooën Hesselieër, de stoof stit bo.ve. Deze oo klinkt de Hasselaar graf en dorps in de oren; hij vindt zijn eu verfijnder en beschaafder, terwijl de buitenmens, zoals gezegd, precies aan die eu zulk een hekel heeft.

5. Daarmee vergelijkbaar - voor mij subjectief althans - is de Hasseltse *éû*, beantwoordend aan de Nederlandse ui: *déûm* (duim), (h)*éû*.s (huis), *schéû*.m (schuim).

6. De West-Germaanse *ô* uit de Gemeen-Germaanse *au*, zoals in het Nederlandse oog, dood, poten, stoten enz. (de zgn. scherplange *oo*), leverde in het Hasselts een gestrekte lange *óé* op vóór labialen en velaren, bijv. *bóé*.m (boom), *óég* (oog), *lóép* (loop), en een diftong *óée* vóór dentalen, bijv. *dóéed* (dood), *póéete* (poten), *stóéete* (stoten).

7. Hetzelfde fenomeen zien we in het volgende geval: de Gemeen-Germaanse *ô* (of *û* vóór *r*) leverde in het Hasselts *oue* [ou^é] op: *goued* (goed), *te vouet* (te voet), *ne boue*.r (boer) enz.

Steevast staat hiertegenover een *oa*: *doam*, *hoa*.^és, *schoa*.m. Tegenover deze *oa* heeft de stedeling dezelfde reactie als in het voorgaande geval.

Voor de randdorpen speelt dit onderscheid geen rol; in alle gevallen krijgen we een korte *oe* waarschijnlijk uit vroegere *óé* verkort); *ne boem*, 'n *oeg*, *z'ès* *doed*, *poete*, *stoete*. Begrijpe wie kan, ook deze *oe* wekt de lachlust op van de stadsbewoner.

Zoals in het vorige geval realiseren de randdorpen hier een korte *oe*: *goed*, *voet*, die echter onzuiver klinkt en naar *uu* schuift: *guujd*, *ne buuwr* (een fonetisch symbool moet voor deze klank nog gemaakt worden.)

8. De West-Germaanse $\hat{i}$ resulteerde in de Hasseltse èè, weer zo een stijfgerekte lange vocaal die recht door zee gaat: tèè.d (tijd), schrèè.ve (schrijven).

Deze vocaal vertoont buiten de stad een naslag-^e, en zijn kwaliteit is ook anders; er zit een neiging tot diftongeren in: iech hèb ginnen tèè.^ed vur te schrèè.^eve. Ook voor deze zgn. “vette” èè moet nog een fonetisch teken bedacht worden!

9. En, voor wat de lange vocalen betreft, de Nederlandse ie (uit de West-Germaanse io) zoals in lief en bier, wordt in het Hasselts gerealiseerd met een diftong ej of eje: me lej.f ere spej.gel, beje.r (bier).

Deze diftong komt niet voor in de randgemeenten: líé.f, spíé.gel, bíé.r

De korte vocalen brengen minder verschillen aan het licht. Een paar gevallen zijn nochtans het vermelden waard:

1. De korte a vertoont géén rekking voor -cht: ach (acht), te nach, e gedach. Ten zuiden van de stad evenwel is er in deze positie wel rekking: aach, te naa.ch, e gedaa.ch, ve hèbbe gelaa.ch (gelachen), laa.chte (lachen).

2. De korte a is buiten de stad uitgesproken palataal vóór -ng, -nk en -k, 'n slaⁱng, 'n baⁱ.nk, ne baⁱ.k.

3. Bij buitendialecten treedt een sterke neiging tot diftongeren van korte vocalen op de voorgrond, voor -st en -ch: me zuister (mijn zuster), den heile neis (de hele nest), ruiste (rusten), de louch (lucht): me zuister vloog ènne louch be hurren heile neis.

In de stad worden deze vocalen zuiver, d.w.z. zonder diftongering, gerealiseerd: me zèster vleu.g ènne loch bè ere nèss.

4. Wat de vocaal u betreft, vraag ik me af of de Hasseltse u in bijv. kunne aan Nederlandse invloed is toe te schrijven, want ze had normaal ontrond moeten worden tot i. In drie woorden beantwoordt deze u aan de Nederlandse oe, nl. in kunne (kunnen), mutte (moeten) en gusting (ZN goesting): dzje mut 't mar kunne, dieë mut gusting hèbbe! Deze drie woorden luiden buiten de stad: koⁱne, moⁱte en goⁱsting, met gesloten korte o plus een i- elementje. Ik merk er weer de afkeer in voor de steedse u, parallel met de eu, ten voordele van o of ó.

5. En om dit kapitteltje over het vocalisme af te sluiten, constateer ik bij buitenmensen een sterke neiging tot ronden wat de Hasselaar ontrondt, en dit in verscheidene gevallen: è > ö of u:

- 'n dè.rrep wordt 'n dö.rrep; hieë slip (hij slaapt) > hieë slup, 'n mèss (mus) wordt 'n mös, stèb (stof) wordt stöb enz.
- zejt (zoet), brejer (broer), bejk (boeken), zieke (zoeken) worden zuut, bruur, buuk, zuuke of zukke.
- vej.er (vuur) wordt vuu.jer of vui.jer.

- 'n dee.r wordt 'n dui.er, ne vle.gel (vleugel) ne vlui.gel. Dus: de sle.tel vanne ke.kedee.r liek veer (de sleutel van de keukendeur ligt vóór) wordt dan: de slui.ter vanne kuikedui.r lik vuier.
- bíém (bomen), gelféve (geloven) wordt buum of buim, geluive enz.

Wat het consonantisme betreft, kan ik vrij kort zijn.

De realisatie van de consonanten gebeurt in de dialecten rond de stad op vrijwel dezelfde wijze als in de stad: ik bedoel de algemeen bekende auslautverharding, de lenisering of verzachting, het weglaten van de eind -n, enz.

Enkele afzonderlijke gevallen verdienen onze aandacht:

1. De h: de Hasselaar blaast zijn h niet aan, zeker niet in bepaalde posities, zoals na n: nen 'ond, nen 'Esselieër, èn 'Asselt. Heel onhandig doet hij het soms wèl waar geen h thuishoort: hèè.zel (ijzel), heu.ve (oven), en soms in woorden waar het affectieve een rol speelt. Opvallend is daarentegen de sterke aspiratie bij buitenmensen: den ho.nd, hoo.^{ét}, enz.

2. De ontwikkeling van sch naar sj in de anlaut heeft in het stadsdialect niet plaats gehad, maar de lijn loopt wel op zijn grondgebied, ten oosten langs Wimmertingen en ten noorden langs Diepenbeek. De lijn blijft op twee km. van de stad en hoeft hier dus niet besproken te worden. Het is trouwens niet zo dat alle randdialecten sjoen sjóé.n (schone schoenen) zouden zeggen.

3. Een eigenaardig verschijnsel is ook dat de Hasselaar in verscheidene woorden de r terug heeft ingevoegd vóór een dentaal d of t, daar waar die in Zuidlimburgse dialecten in die positie was weggevallen: dus pjârd (waarschijnlijk uit een vroeger *pjâd), jârd (aarde, grond) (i.p.v. jâd), jârd (waard) (i.p.v. jâd), woard (woord, i.p.v. wood), koard (koord, i.p.v. kood), poart (poort, i.p.v. poot), kort (i.p.v. kót, de eigennaam Martens (i.p.v. Mattes), hart (i.p.v. hat), dartig (i.p.v. dattig), zwart (i.p.v. zwat), martele (“sukkelen”, i.p.v. mattele).

Waarschijnlijk is dit herstel van de r aan schoolinvloed toe te schrijven en ik heb die woorden nooit anders gehoord (ik ben geboren in 1931). Vreemd genoeg heeft het herstel van de r niet plaats gehad vóór -s: vjâs (vaars), kjâs (kers), beekkas (beekkers), vos (vers), bossel (borstel), boste (barsten), enz. en vóór l en n ging het moeilijk, dus kjâl (kerel) en niet *kjârl.

4. Mouillering van l en/of n heeft buiten de stad niet plaats gehad: dus femiele (niet femieldzje , twientig (niet twintsjig).

Om te besluiten een elementje uit de vormleer: wat het pronomen van de 3e persoon mannelijk enkelvoud betreft, schijnt het voornaamwoord 'm' (hij) vrij goed stand te houden t.o. het buitenstadse er/ter, ik bedoel dan in de inversie. Mogelijk is deze 'm' aan Brabantse expansie toe te schrijven. Hoe dan ook, normale vormen zijn:

Slip 'm nog? i.p.v. slup ter nog?

Wa hèt 'm? i.p.v. wa hèt ter?

Wa dej.'m? i.p.v. wa dut ter? (wat doet hij?)

Ik geloof niet dat de Hasselaren ervan wakker liggen. Men hoort bijv. al méér ki.m ter? (komt hij) dan ki.m 'm?

Het is voor mij niet zo makkelijk om koel en zakelijk te staan tegenover deze dialectsituatie, omdat ik er dagelijks midden in sta en ook subjectief reageer op verschillen tussen mijn stadsdialect en dat van mijn bureu. Ik woon trouwens in een buurt waar de verschillen al overduidelijk aan het licht treden.

Ik heb sterk de indruk dat het standhouden van de verschillen te verklaren is door affectieve en eerder negatieve reacties, zoals afgunst, aversie, spot en lachlust. Enige imitatiezucht van de kant van de dorpeling, die misschien te verwachten was geweest, is mij althans niet gebleken, voor zover ik de zaak overzien kan. Of de twee partijen naar elkaar zullen toegroeien, zal de toekomst moeten uitwijzen.

Voetnoot: Dit artikel is voor het eerst verschenen als “Medeling nr. 40 van de vereniging voor Limburgse dialect- en naamkunde”, Hasselt, 1987

't Krèèmkke

Leo Schruers

Iech hèp e klee fottoke
ni grujder as e stekkedéske
bè miech terop èn oas Madlèèn.
Ze hèt miech op heren errem,
e klee ventsje van e joar of twej.
Fejer stieëk iech mè krèèmkke
rech no de fottograaf
èn lach ter gelèkzâlig bèè.
Euch mè zèsterke stroalt,
ze hèt ter dèèdelek plezejer èn!
Néû, zou 'n sestig joar lâter,
meuch iech gin krèèmkkes nemíe ieëte,
want "slech vir mèène soeker" ...
Oas Mèèneke lieëf stillekes
bè de Zèsterkes èn 't Sejgershéûs
èn oas guj gebouere van touen,
Zjef èn Roza, dee van de krèèmkkes,
zèn al joare nemíe onder oas.
Ma goued, iech hèp ta fottoke nog,
èn da klee pappirke allén
maak ta wa gewieës ès
nóéet ech verleure zal goan

Mèrsie anne fottograaf ...

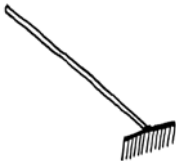
Aa Hesselse wieërd

Xavier Staelens

âlek (adjectief) ‘geheel, volledig’: *nen âleken daag* ‘een volle dag’; *nen âleke knóép* ‘een dubbele knoop’ (t.o.v. een halve). In de betekenis ‘niet stuk, gaaf’ wordt het woord enkel predicatief gebruikt: *de vââs ès nog âlek* ‘de vaas is nog heel’; *zejt dajj’âlek trèkkoemp!* ‘Zie dat je heelhuids terugkomt’. In het Middelnederlands vinden we het woord terug als *alyc*, *alike*, *al(l)inc*. Kiliaan schrijft *allick*. Het woord is oorspronkelijk een samenstelling gevormd met *al* + *lijk* ‘gestalte’.

èrreke ‘herkauwen’: *de kèè weuren ènne wee an 't èrreke* ‘De koeien waren in de wei aan het herkauwen’. Luidde in het middelnederlands *edericken* (uit *ede* ‘opnieuw’, dat we in het huidige Nederlands nog terugvinden in *etgroen* en *etmaal*, en *ricken* ‘kauwen’).

gritsel (vr., mv. *gritsels*, dim. *gritselke* ‘kleine ijzeren tuinhark; bredere houten hooihark’. Dit woord bestond al in het Middelnederlands (Kiliaan *gritsel*, *rastellum*). Van *gritsel* is ook een werkwoord *gritsele* ‘harken’ afgeleid: *ondergritsele* ‘onderharken’; *de zieëdsjes gritsele* ‘de zaadjes harken’.

hampel (o., mv. *hampels*, dim. *hempelke* ‘handvol’: ‘*n hampel kjâze, kabbaste* enz. ‘een handvol kersen, knikkers enz.’ We zouden ons het ontstaan van *hampel* als volgt kunnen voorstellen: handvol => hantfol => hanfol => hamfol => hampfol => hampol => hampel.

Tâalkroenkels: Ongeniéd beziek

Monique Cox

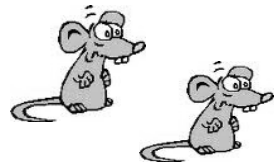

Op mèene zolder ziet zoe't schènt 'n méûs! Da's geliéf iech tee simpel éûtgedrèk, want zèn ze ni altèèd bè mieër?

Wèè mènne allerlejfste bè da goud néûets te keken ènkwaam, goenke ter twej vreulejkieële wèèd eupe, èn va sènt keumen allién de mans nog obbe zolder.

Néû bèn iech wel geemansiepeerd genoeg vir aaf èn téû de véûlzek téû te kniépen èn obbe stroat te zètte, vir mènne ottoband zellef te verwissele, vir ne nagel ènne mouer te kloppe of te priés va mènne hoardriéger te ripparere, iech douen 't grâàs al 'ns aaf, kan verreven èn tappesere. Iech daar 'n spin dóéed tríéen as ze ni al tee gróéet ès gewoare, want tan kraak miech ta zoe. E vegelke, da éût se nèske gevallen ès, daar iech addoptere, ma as't ever 'n méûs (mèès) gé, bèn iech e klee vertetteld kènd bè 't hartje van'n enslevreuke!

Èn't ès ni va lèèchèds da iech tan forfè gieëf, want te praktisse kant vanne zaak wil iech miech nog wel àântrèkke, iech bèn zellef no den droggis gewieës vir e méûzevelleke èn ewa zekskes vergif. Al mut iech téúgieëve da d'eksplikkáse dee'ch toa kreeg, miech euch op mènne oasem sloug: „...van da vergif driége ze derek éût, sieër vreuke, dan goan ze ni stienke, waije bè dee vellekes nattejerlek wel hèt...” Iech weu al zègge: „t Ès al goued, menieër, de echte praktèèk ès toch ni an miech besteed ...”

Want téús gekeume, gieëf iech tee zaak derek éût te hand. Virre fèè-teleke konfrontâse bè't ongeniéd beziek obbe zolder, bèn iech dus krek ni mans genoeg.

Ënne opvolging van 't prosses ès euch vir miech: den íeste dieën iech téús goan attrappere da'm de zolderdeer hèt loaten éûpestoan, dieë nimp tees joar de gróéete schóéenmaak vanne zolder op se zeumerprogram, as verpliechde vrèèwilliger.

Ën ginne mwajjē vir doa onderéût te keume!!

Keukresep: Hesselse zjenevergrog

Veel minse neme bè ne kaa of 'n simpel ziekde de héúsmiddelkes dee ze van hin moueder of gróéet-moueder lieërde, volleksremeedzjes weure da dee de míésten tèèd as zwiétdrenkske moste dejene. Lâter zeen ze doa „ne grog” tege.

Vir nen Hesselse grog wieërd ter 'n djzat mèllek verwerremp bè e klètsje soeker èn e lepelke heuning èn. Dan giet dzje doa e borrelglieëske zjenever bèè (of e glâås, ajj't erreg zitten hèt!). Werrem drènken èn't bèdsjen èn.

Lekker, sieër, èn 't wèrrek altèèd!

Lejfden ès ...

néû èn altèèd

Iech wieër bemènd
veel èn dejt bemènd,
iech bèn gelèkkiger
dan iech óéets haa dare dríéme.

't Kènd weur e bang kènd,
't mèdske weur íenzaam.
Touen vond iech ouer werrem hart,
ginne kaa nemíé, nóéets nemíé bang.

Onverdejend èn onverwach
hèt dzjieë miech obb'ouere rèk gebonne,
bè alle twej m'n errem
haag iech miech va sènt an oech vas.

Dzjieë wielt alle stare vir miech âanstieëke
èn smèrreges 't liech wir op goan hâle.
M'n dríém hèt dzje altèèd woargemaak
nog vir iech ze kos éútspríeëke.

Mieër as èn mèè lèèf,
wil iech zèèn èn da van oech.
Wèè douet dzje da toch,
èn vir altèèd, zèk dzje?

Monique Cox

Aktivvetèete

-Zondag 27 november om 15 uren en (i.s.m. bè) 't Stadsmus:
Hessels ouer

Oaze wienkel

-Spellinggids: € 2,5 (evere pos € 4,5)

-Grammèer van 't Hessels: € 24,95 (aafgehâald of bè Standaard Boekhandel), € 32,50 (evere pos) of € 45 (evere pos vir 't béûteland: Nederland, Frankrek, Luksemburereg, Dèetsland)

Lidgeld:

Gewóéen lid: € 8

Steunlid: € 10 of mieër

Jeuglid (tot 25 joar): € 5

Béûteland: € 18

Te storten op rieëkening BE91 979-2463483-76 va Veldeke Hasselt vzw, A. Orteliuslaan 4, 3500 Hasselt bè de zjuuste vermelding va waje gjâân hêbbe wielt.

Naam, adres en e-mail ni vergieëten asteblejf!

Veldeke Hasselt vzw,
Veriéneging virre bescherreming, behaag èn
premeuse van 't Hessels

lech goan no téûs
dzjieë gut no toueres
hieë gíe no te zèènes
zèè gíe no teres
vieë goan no téûs
dzjieëlejs gut no toueres
zèè goan no tinnes

vir

Hesselse Ka.1 te lieëze